

КРЕАТИВНІ МЕТОДИ НАВЧАННЯ У ФОРМУВАННІ ІНШОМОВНОЇ КОМУНІКАТИВНОЇ КОМПЕТЕНЦІЇ СТУДЕНТА

ЛЮДМИЛА ГУСАК, ТЕТЯНА ВОРОБІЙОВА, ЛЮДМИЛА СМАЛЬКО

Східноєвропейський національний університет імені Лесі Українки, (Ukraine)

ABSTRACT: *The article considers the ways of developing foreign language communicative competence of students by using creative methods of teaching and learning. In the focus of attention are such methods as mindmapping, questioning, patchwork thinking, VAK-friendly techniques. The author lays emphasis on the possibilities of each method for developing student's creativity and mastering foreign language competence in the learning process while working with foreign language material.*

KEY WORDS: *creative methods, foreign language communicative competence, mindmapping, questioning, patchwork thinking, VAK-friendly techniques*

Актуальним завданням системи сучасної вищої освіти є підготовка висококваліфікованого фахівця, який здатний креативно мислити, працювати в команді заради спільного інтересу, а також володіє мовою міжнародного спілкування. У цьому контексті очевидною є необхідність удосконалення методологічної бази підготовки фахівців, здатних працювати на міжнародному рівні.

Перехід від застарілих форм навчання до креативних – є нагальним методичним питанням. Сучасні освітні технології – це професійно-орієнтоване навчання іноземної мови, проектна робота, застосування креативних методів роботи з навчальним матеріалом, які сприяють формуванню комунікативної іноземної компетенції студента.

Метою даної статті є огляд сучасних креативних методів викладання та вивчення іноземних мов, висвітлення їх особливостей та основних характеристик.

Аналіз інноваційних педагогічних технологій дає змогу стверджувати, що сучасні підходи до навчання іноземної мови є доволі оригінальними, цікавими та інформативно-значущими як у теоретичному, так і в практичному аспектах, оскільки дозволяють розглянути такі складні явища як володіння мовою, спілкування з позиції їх осмислення як вітчизняними, так і зарубіжними дослідниками, а також науково обґрунтувати власне бачення досліджуваної проблеми. Однак вивчення практичного

досвіду підготовки студентів вищої школи в нашій країні і за кордоном показує, що креативні методи навчання застосовуються для вирішення доволі вузького кола педагогічних завдань або без певних цілей для загального розвитку.

При відборі сучасних креативних методів навчання іноземної мови необхідно враховувати наступні критерії, відповідно до яких використані методи повинні:

- створювати атмосферу, у якій студент почуватиме себе вільно та комфортно, стимулювати його інтереси, розвивати бажання практичного вживання іноземної мови;
- стимулювати його мовні, когнітивні та творчі здібності;
- активізувати студента, робити його суб'єктом навчального процесу, який вступає в активну взаємодію з іншими учасниками цього процесу;
- створювати ситуації, у яких студент повинен усвідомити, що вивчення іноземної мови пов'язано з його особистістю і інтересами, а не з прийомами і засобами навчання, які використані викладачем;
- навчити студента самостійно працювати над оволодінням іноземною мовою на тому рівні, який відповідає його фізичним, інтелектуальним і емоційним можливостям, що, в свою чергу, забезпечується диференціацією та індивідуалізацією навчального процесу;
- передбачати різні форми організації навчальної діяльності в аудиторії: індивідуальну, парну, групову, колективну;
- стимулювати творчу активність студентів, їх креативність¹.

Виходячи з соціально-психологічних особливостей студента як суб'єкта вищої освіти, ми сконцентрувалися на таких методах: майндмеппінг, метод постановки запитань, мислення в техніці «печворк», «ВАК». Ці методи, на нашу думку, є універсальними, носять поліфункціональний характер, оскільки кожен метод сприяє паралельному формуванню іншомовної комунікативної компетенції і креативних здібностей студентів.

Метод побудови асоціативних мап був запропонований англійським вченим, письменником і бізнесменом Тоні Б'юзеном². Асоціативні мапи можуть бути

¹ Б.О. Житник, *Методичний poradnik: форми і методи навчання*, Харків 2005, с. 23; *Сучасні інформаційні технології та інноваційні методики навчання в підготовці фахівців: методологія, теорія, досвід, проблеми*, Київ-Вінниця 2006.

² С.Ю.Николаева, О.М. Шерстюк, *Современные подходы к преподаванию иностранных языков*, „Иностранные языки” 2002, № 1, с.39-46; Т. Buzan, В. Buzan, *The Mind Map Book: how to use radiant thinking to maximize your brain's untapped potential*, London 1993.

застосовані у процесі вивчення різних аспектів іноземної мови, активно спонукають студента до творчого мислення, організації продуктивної діяльності. Метод побудови асоціативних мап дає змогу поліпшити пам'ять, генерувати ідеї, надихає на пошук рішення, є засобом організації взаємодії між студентами у колективній роботі. У результаті застосування цього методу людина починає мислити системно: визначає функції (ознаки) об'єкта, його місце і взаємозв'язок з іншими об'єктами. За допомогою майндмепінгу розвиваються ресурсні модальності, підвищується швидкість розумових процесів, покращується здатність засвоювати та відтворювати інформацію.

Суть методу побудови асоціативних мап полягає у пов'язуванні окремих елементів інформації (повідомлення) за допомогою асоціативних зв'язків, які є найбільш характерними і звичними для людських пам'яті та мислення. Тоні Б'юзен, автор методу, звертає особливу увагу на те, що в процесі створення асоціативних мап стимулюється робота правої півкулі, яка відповідає за цілісний підхід до вирішення завдань. Асоціації легко закріплюються символічними малюнками, тобто, розробляючи, проектуючи асоціативну мапу проблеми чи навчального завдання, ми обдумуємо її іншою частиною мозку³.

Асоціативні мапи полегшують процес повторення матеріалу, оскільки є компактними і легкими для запам'ятовування. Загалом, як показує дослідження, достатньо 2-5 хвилин щоб відтворити засвоєні відомості за ключовими словами. Якщо з'являється нова інформація, її легко додати до схеми, домалювавши ще одну гілку.

Завдяки тому, що асоціативні мапи можуть систематизувати величезний об'єм інформації, процес їх побудови стимулює здатність аналізувати, усвідомлювати і легко запам'ятовувати, активізуючи при цьому увагу, логіку, здатність аргументувати, уяву, техніку читання, аудіальні, візуальні та кінестетичні відчуття.

Метод постановки запитань складається з двох напрямів: запитання, які викладач ставить студентам, та запитання, які студенти ставлять викладачеві, одногрупникам і собі.

У результаті використання методу постановки запитань в студентів значною мірою зростає внутрішня мотивація до вивчення іноземної мови, до самостійного творчого та критичного мислення, до більшої самостійності у навчальній діяльності; формується вміння аналізувати та систематизувати мовленнєву інформацію, розглядати декілька варіантів рішення з метою вибору найбільш вдалого, робити та висловлювати

³ Ibidem.

обдумані, виражені висновки. Студенти вдосконалюють уміння працювати в команді, спільними зусиллями знаходити найкращі рішення, цінувати роботу та висловлювання інших.

Багато вітчизняних та зарубіжних учених досліджували та класифікували види і типи запитань, а також методики опитування студентів, які активізують навчальний процес, спрямований на формування іншомовної комунікативної компетенції. У науковій літературі представлені різноманітні таксономії запитань, концептуальні підходи до методики *запитання-відповіді*. Доведено, що лише той викладач, який використовує технологію запитань професійно, зможе створити позитивний, комфортний клімат в аудиторії і, таким чином, підбадьорювати і спонукати студентів ставити запитання, створюючи проблемні ситуації, завдяки чому вони отримують необхідний комунікативний та пізнавально-творчий досвід.

У процесі навчальної діяльності, спрямованої на формування комунікативної компетенції студентів, запитання, які спонукають до роздумів та їх висловлення, повинні ставити не лише педагоги, а й студенти. Формулювання цікавого запитання, роздуми над ним, а також висловлення власної позиції є важливими складовими навчальної діяльності. Проте, дуже часто студенти не є при звичасними до подібної діяльності. Їм бракує необхідних для її здійснення вмінь.

Систематичне використання методу *мислення в техніці «печворк»* у процесі навчальної діяльності, спрямованої на формування комунікативної компетенції, не лише підтримує на високому рівні інтерес студентів до вивчення іноземної мови, а й стимулює розвиток їх творчої уяви, креативного мислення.

Цей метод можна застосовувати під час вивчення більшості розмовних тем. Розробником методу є Майк Флізем – консультант із навчання (Велика Британія), автор проекту «Thinking Classroom» (Мислячий клас). Науковець пропонує звернути увагу на килимки виконані у техніці печворк – зшиті разом квадратні клаптики тканини, які, на перший погляд, не мають нічого спільного – вони різняться за кольором, візерунком, фактурою. Кожен квадрат є несхожим на інші. Однак певні зв'язки (відтінки, елементи візерунків тощо) між ними все-таки існують⁴.

Метод «Мислення у техніці «печворк»» можна застосовувати за двома основними напрямками:

⁴ *Thinking classroom. Mike Fleetham's Thinking Classroom website*, <http://www.thinkingclassroom.co.uk>. [date: 12.05.2015].

1. Встановлення зв'язків між об'єктами, які вже розміщені в таблиці (thinking quilt – «килимочок з думок», «килимочок ідей»).

2. Створення власного «килимка ідей», де кожен об'єкт, який додається, повинен бути прив'язаним до тих, які вже розташовані в таблиці.

Майк Флізем пропонує таку послідовність здійснення навчальної діяльності:

- визначається 16 слів / ідей, пов'язаних із темою, яка вивчається;
- слова записуються на квадратних аркушах паперу, з яких викладається «килимочок» розміром 4x4;
- студентам необхідно встановити та розповісти, які зв'язки існують між суміжними картками (усно, у процесі обговорення, або письмово).

Альтернативним є такий підхід: педагог пропонує студентам самим розташувати картки на «навчальному полі». «Килимочок» може мати будь-які розмір і форму (4x4, 2x8): картки викладаються довільно, за принципом доміно. Можливими є варіації з кількістю карток та шляхами представлення матеріалу.

Метою застосування методу «*ВАК*» є розвиток в студентів полімодальності сприймання інформації, що передбачає активізацію сенсорно-перцептивних каналів усіх модальностей шляхом дотримання психологічно обґрунтованих педагогічних вимог до способів подачі навчального матеріалу, формулювання умови та інструкції навчального завдання, введення в навчальний процес специфічних слів-предикатів і завдань, які передбачають активність і рівноцінне включення до навчально-пізнавальної діяльності аудіалів, візуалів і кінестетиків.

Орієнтація на особистісно-діяльнісний підхід до організації навчально-пізнавальної діяльності, спрямованої на формування комунікативної компетентності студентів, вимагає знань про особливості сприймання інформації, тобто про сенсорні модальності. Чим повніше людина сприймає навколишній світ, інформацію, образи тощо, тим ширшим стає діапазон можливостей для їх продуктивного мовленнєвого відтворення.

Із сенсорними каналами сприймання пов'язані сенсорні репрезентативні системи (модальності). Розробники теорії НЛП (нейролінгвістичного програмування) Р. Бендлер і Д. Гріндер вважають, що існує три основних канали, за якими люди отримують та сприймають інформацію про навколишній світ, – зір, слух та кінестетика. Ці канали утворюють три ключових модальності – візуальну (зорову), аудіальну (слухову) та кінестетичну (моторну). Сенсорні репрезентативні системи розвиваються в дітей нерівномірно. Це багато в чому визначає способи сприймання інформації,

особливості запам'ятовування, відтворення навичок та знань, а згодом мислення та комунікації. Найбільш характерним є домінування однієї (або двох) модальності та ресурсність інших⁵.

Основна ідея методу «ВАК» полягає у тому, що викладач презентує навчальний матеріал та інструкції до виконання завдань, поєднуючи всі три канали сприймання. Так формується полімодальність сприймання, яка є запорукою успішного формування іншомовної комунікативної компетенції. Саме варіативність завдань допоможе збалансувати всі представлені модальності і розвинути у кожного студента додаткові (ресурсні) канали сприймання.

Можна стверджувати, що креативні методи навчання є засобом формування іншомовної комунікативної компетенції майбутнього фахівця завдяки тому, що можуть бути використані для навчання розумінню іноземної мови на слух, розвитку навичок говоріння, спонтанної усного та письмового, монологічного та діалогічного мовлення, для лексичного збагачення мовлення, розширення професійного іншомовного тезаурусу, розвитку комунікативних здібностей студентів.

Висновки

На основі проведеного аналізу основної спрямованості та змісту використання креативних методів навчання на заняттях з іноземної мови можна сформулювати такі висновки:

1. Креативні методи сприяють створенню творчої атмосфери на заняттях, розвитку навичок професійного спілкування з метою розв'язання певних завдань.
2. Використання креативних методів навчання на заняттях з іноземної мови впливає на розвиток ключових компетенцій студентів, збагачує процес навчання та підвищує його продуктивність.
3. Креативні методи надають студентам можливість швидко засвоювати фахову інформацію іноземною мовою. Це, у свою чергу, підвищує мотивацію до вивчення іноземної мови.

⁵ J. Grinder, J. Turtles, *All the Way Down: Prerequisites to Personal Genius*, Scotts Valley 1987.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Buzan T., Buzan B., *The Mind Map Book: how to use radiant thinking to maximize your brain's untapped potential*, London 1993.
2. Grinder J., Turtles J., *All the Way Down: Prerequisites to Personal Genius*, Scotts Valley 1987.
3. *Thinking classroom. Mike Fleetham's Thinking Classroom website*, <http://www.thinkingclassroom.co.uk>.
4. Житник Б.О., *Методичний poradник: форми і методи навчання*, Харків 2005.
5. Николаева С.Ю., Шерстюк О.М., *Современные подходы к преподаванию иностранных языков*, „Иностранные языки” 2002, № 1.
6. *Сучасні інформаційні технології та інноваційні методики навчання в підготовці фахівців: методологія, теорія, досвід, проблеми*, Київ-Вінниця 2006.